

Ahmed Haşim

Yazan: Nurullah Ataç

Ahmed Haşimin bir dört hazırlarda öldüğünü unutmuyayım diyorum, olmuyor, her yıl gazetelerde görmesem hatırlamıyacağım. Yıldönümü tutmağa bir türlü alışamadım; ölmüşlerimizi anmak için takvimden izin mi alacağız? Mezarları başına gitmek de âdetim değildir. Çoğandır annemle babamı, kardeşlerimi de «ziyaret» etmedim; bir mezar başında okumadan öyle durmak beni sıkıyor, okumak da elimden gelmiyor artık... Ölmüşlerimizi niçin kara toprakta aramalı? Bizim içimizde, gönlümüzde değil mi onlar? Kaç kere birlikte gittiğimiz şu yolun üzerinde birdenbire belirmiyorlar mı? Ahmed Haşimi Kadıköyünde, Babıali yokuşunda, vapurda, kayıkta, her yerde görüyorum da Eyübsultan mezarlığında göremiyorum. Oraya bir gün bir tabut götürdük, ben o tabutu tanımadım ki... Bir gün biz de bir tabuta sokulup bir mezara gideceğiz; sağken yaşamağa, ürpermelerimize aldırmağın akan zamanı hayalimizde durdurup ölmüşlerimizi de bizimle yaşatmağa bakalım.

Bir acayib adamdı Ahmed Haşim. Çabucak kızar, insana günlerce, aylarca küserdi. Bana darılmasın diye elimden geleni yaptım, gene de iki kere dargınlık çıkardı. Neye, niçin öfkelendi, bilinmezdi. Kızıp darılmayı âdet edinmişti. Öfkelenmek onun için yemek gibi, uyumak gibi bir ihtiyacı. Ancak son günlerinde yumuşamıştı. Zaten La Bruyère söyler: insan ölümlü bir hastalığa tutulunca hınclarını, garazlarını unutmuş, kinlerimizin silinmesi ölümün en yanılmaz habercisiymiş. Helâllaşmak ihtiyacı şüphesiz ondan doğuyor. Ama Ahmed Haşim o günlerinde de bir kolayını bulup iki kişiyle darıldı, oysa ki birini pek severdi.

Öleceğini anlamıştı da ne kadar üzülürdü. Elbette üzülür, bu güzelim dünyayı bırakmak kolay iş mi? Bizlerden sakiardı ama sonradan duyup öğrendik, Tanrıdan şifa dilemek için sabah ezanında minarelerde çamaşırlarını bile dolaştırmış. O haline gülmüyorum, acımıyorum; yaşamak sevgisi ulu, kutlu bir duygudur; insan ömrüne bir yıl, bir yıl değil, bir gün katılması için Tanrıya da, kullara da yalvarabilir, yalvardığı için de küşülmez. Şimdi düşünüyorum da Ahmed Haşimde bayıldığımız o canlılık belki de hayata o kadar bağlı olmasından geliyordu diyorum.

Ahmed Haşimin kendi içine büzülmüş, dış âleme bakmaktan hoşlanmaz bir adam olduğunu söylüyorlar vardır. Ancak şiirinde öyleydi. Yoksa gündelik hayatında başka insanlara, bütün topluma onun kadar değer veren adam az gördüm. «Şu ne demiş? Bu ne demiş?» hep sorar dururdu. Bir kimsenin, en anlaşamayacağı bir kimsenin bile kendini beğenmemesine katlanamazdı, büyük bir şair, büyük bir yazar olduğu herkesçe kabul edilmiş isterdi.

Gerçekten büyük bir şair, büyük bir yazar mıydı? Orasını bilmiyorum, zaman gösterecektir. Ama öyle sanıyorum ki öyle olduğunda kendinin de çok şüphesi vardı. Şüphesi olmasa başkalarının ne düşündüklerini o kadar merak eder miydi? Nereden geliyordu o şüphe? Ahmed Haşimin şiiri, edebiyatı kendi şiiri, kendi edebiyatı değildi de ondan gelirdi. Yazdığı şiirleri yazmak içinden doğmazdı; daima arar, iyi şiirin nasıl olması gerektiğini kitablardan öğrenmek isterdi. Her okuduğu da bütün düşüncelerini, bütün benliğini sarıverirdi. Yazdıklarına bakın, birbirine pek benzemez bir çok şairler görürsünüz. Şir-i Kamer'i yazan şairle Serbest Müstezadlar'ı, sonra Pariltı'yı, Şafakta'yı yazan şair bir midir? Ahmed Haşim hiç bir zaman kendi şiirini, şöyle içinden doğan, yazılması kendisi için bir ihtiyaç olan şiiri bulamadı. Güzel şiirler, yani benim güzel bulduğum, çok sevdiğim şiirler söyledi; ama onda şairlik sanki geçiciydi. Bütün ömrünü şiiri, doğru yolu aramakla geçirdi, kendini aramadı. Bunun içindir ki eserinde bir acil havası eser, aklın çabalaması ezilir. Bunu söylerken Ahmed Haşimi meselâ bir Paul Valéry'ye benzetmek istiyorum sanmayın. Paul Valéry akla inanmıştır, aklın şiirini yaratmak ister; Ahmed Haşim ise güzeli, neye inanaçağını aklı ile bulmağa çalışır; aklı bir şiir, sanat gereği (malzeme) olarak almaz, şiiri bulmağa bir araç (vasıta) diye kullanır. Akıl bir yerde duramaz, bir şeyi buldu mu, başka bir şeyi bulmak ister; bir yaptığını yıktığı da olur. Ahmed Haşimin bir şiirde duramaması, oradan oraya geçmesi bence hep onun içindir.

Şiirini içeriden duymayıp dışarıdan bulunduğunu kendi de gizlemezdi. «Kitâbcıya şiir kitabı almağa gitmişim, Henri de Régnier'nin kitabını buldum. Okudum. o yüzden symboliste oldum» derdi. Ama Ahmed Haşim Henri de Régnier'de kalmadı. Durmak belki iyi bir şey değildir, bir çeşid ölümdür; ancak bu kadar değişmek de iyi olamaz, insanın bir eser başarmasına engel olur. Ahmed Haşimin de bir kaç şiiri, bir kaç çok güzel şiiri vardır, ama tam bir eser bırakmıştır denilemez.

Kendisinin symboliste bir şair olduğunu söyler, symbolisme diye bir çığır bulunduğu inanırdı. Oysaki öyle bir şey yoktur. Fransada bir zamanlar birbirlerine benzemez, ancak hepsi de şiire yeni yollar deniyen şairlerin topuna birden symboliste'ler denilmiştir. Birleştikleri tek nokta, yerleşmiş, yayılmış, yerleşip yayıldıkları için de eskimiş, yıpranmış şiir konularını, kalıplarını aşmak, yeniyi bulmak hevesiydi. Bu yenilik ihtiyacı, sevdası Ahmed Haşimde de göze çarpar; her yeniliği beğenmeğe, tutmağa hazırıdır. Ama yeni şiire Baudelaire kapısından, Verlaine, Mallarmé, Rimbaud kapısından değil, Régnier gibi küçük kapılardan girer, eski ile karıştı. Çabucak eskiyiveren, eski ile karışıp kaybolan bir yenilik...

Henri de Régnier'nin şiirini gençliğimizde hepimiz sevdik, gene de hoşlandığımız olur. Ama o şiire gerçekten yaratıcı bir şairin eseridir denilemez. Ahmed Haşim onun ilk şiirlerini çok sevdiği halde en büyük erdemini (fazi-

let), asıl erdemini göremedi. Régnier'de bir dil sevgisi, Fransızca sevgisi vardır; tertemiz, ahenkli, milletin yüzyıllar boyunca kendini gösteren zevkine uygun bir dille yazmak ister. Ahmed Haşim bunu kavrayıyordu kendi de öyle bir türkçe ile yazmağa çalışırdı. Dili bizim dilimiz değildi. Ne konuştuğumuz dil, ne de büyük şairlerimizin işledikleri dil. Ahmed Haşim'in dili ahenksizdir demek istemiyorum, onun da bir düzeni vardır ama bizim bildiğimiz türkçe değildi yapıma bir dildir. Şair elbette kend dilini kurabilir, kurmalıdır da; ancak kendisinde o dili kabul ettirmek, yaymak gücü de bulunmalıdır. Ahmed Haşim'de o güç yoktu. Niçin? Ruhunu zayıf bir şair miydi? Hiç de öyle olmadığını sanıyorum; tam tersine, güçlü, iyi bir şairdir. Ama ne bulursa okuyan, Uzakdoğu şairlerini bile merak eden Ahmed Haşim, bizim şiirlerimizi okumazdı. Füzulî gibi Bağdatlı olmakla övünürdü. Gene Füzulîyi açıp okumazdı. Öyle sanıyorum ki Baki Efendiye hiç bilmezdi. Gözü hep dışarıda idi. Şair yeni bir dil yaratabilir, ama bunun için gereken gücü ancak gelenekten alabilir. Geleneği bilecektir; geleneği aşmak, genişletmek geleneği bilmeden olmaz. Ahmed Haşim'in gözü dışarıda olmasını, Fransız şairlerine öykünmesini (taklid etmek) bir suç saymıyorum. Yalnız kendi geleneğinin sınırları içinde kapalı kalan, dışarıyı merak etmeyen şair geleneğin tutsağıdır, bir şey yaratamaz, hep söylenmiş olanlardan başka bir şey söyleyemez. Her edebiyat dışarıdan gelen havanın işlemesiyle büyür, genişler, canlanır. Bizim büyük divan şairlerimiz de hep dışarıya, İran'a bakmışlardır. Ama onlar İran şairlerinde gördüklerini bize maledebilmişlerdir; onlarda bir türkçe zevki, türkçe sevgisi vardır. Ahmed Haşim ise dışarıdan aldıklarına bizim damgamızı vuramamıştır. Nasılsa, nedense türkçe yazmış bir Fransız şairi sanırsınız. Biliyorum, bu suç Ahmed Haşim'in değil, yaşadığı zamanın suçudur. O yıllarda yazan şairlerimizin hangisinde gerçekten türkçe zevki bulabilirsiniz? İşte Tevfik Fikret, Cenab Şehabettin... Hiç birinin Türk dilinde yaşayabileceğini sanmıyorum. Bir çağın edebiyatını, Türk edebiyatı tarihini incelemek isteyenler onları elbette okuyacak, anlatacaklardır; ama bir şiir okumak istedikleri zaman Rebabı-Şikeste'yi, yahud Cenab Şehabettin'in şiirlerini açacak kimseler bulunacağını sanmıyorum. Biz bugün Karaca Oğlan'ı, Köroğlu'nundur denilen şiirleri, Bayburdu Zihni'yi okuyabiliyoruz; Füzulî'yi, Baki'yi, Nedim'i, Galib'i okuyabiliyoruz; hepsinin şiirlerinde duygularımız uyacak mısralar buluyoruz, ama en çok onlarda bizim zevkimize uygun bizim zevkimizle yoğurulmuş bir dil bulabildiğimiz için okuyoruz. Edebiyatı-Cedide şairleri öyle okunamaz. Ahmed Haşim'i çok sevdiğim için şiirinin o akıbetten kurtulabilmesini isterdim; ama doğrusunu söylüyeyim, hiç ummuyorum. Edebiyatı-Cedidecilerin hepsinden üstündür, O Belde gibi, Pariltı, Şafakta, hele Seherde Bülbül gibi çok güzel, içimize bir aydınlık getiren şiirleri vardır; ama dilleri yüzünden o şiirler de ancak edebiyat kitaplarında kalacaktır.

Öyle sanıyorum ki gelecek yüzyıllarda Ahmed Haşim'in kitabını açacak olan şiir heveslilerinin önce gözleri kamaşacak, o şairi yeniden tanıtmak isteyecekler, ama o işi başaramıyacaklar. Çünkü bizim şiirimiz değil, büyük yolun üzerinde değil; babası da, oğulları da olmıyan öyle yapayalnız bir şiir. Acayib çiçekleri, acayib kuşları ile insanı çeken, ama havasızlığı ile çabucak bunaltan bir bahçe. Onun da elbette var bir havası. Havası olmasa o kuşlar, o çiçekler yaşar mıydı? Ama bizim alıştığımız, yahud alışabileceğimiz bir hava değil.

Bir acayib adamdı Ahmed Haşim; edebiyatımızda da bir acayib şair oldu. Onu ne büsbütün sevip benimseyebiliyoruz, ne de ondan geçebiliyoruz.

Bu yazımı okuyanlar arasında benim Ahmed Haşim'i kötülemek istediğimi, onun şiirinden duyduğum zevki inkârı kalktığı sananlar olacaktır. Öyle sanırlar. Bu satırlardaki acıyı, sevgiyi duyamazlarsa, ben duyuramamışsam ne yapayım? Ahmed Haşim'i insan olarak da, şair olarak da çok sevdim, gene de çok severim; ancak düşüncelerim yavaş yavaş bana onun acayib bir şair olduğunu gösterdi. Acayib bir şair demek, değersiz demek değildir.

Nurullah ATAÇ

